

Ражаб ойи арафасида

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Барча мақтovлар Аллоҳга хосдир. Биз Унга ҳамд ва истиғфорлар айтиб, ундан нафсимизнинг шумлиги ва амалларимизнинг ёмонлигидан паноҳ сўраймиз. Аллоҳ ҳидоят қилган кимсани адаштирувчи, адаштирган кимсани тўғри йўлга солувчи зот йўқдир. Мен «Ягона, шериксиз Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ ва Муҳаммад Унинг бандаси ва расулидир» деб гувоҳлик бераман.

يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِذَا مَنَّا عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

«Эй мўминлар, Аллоҳдан ҳақ-рост қўрқиши билан қўрқинглар ва фақат мусулмон бўлган ҳолларингда дунёдан ўтинглар!» (Оли Имрон: 102).

يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَّقِيبًا

«Эй инсонлар! Сизларни бир жондан (Одамдан) яратган ва ундан жуфтини вужудга келтирган ҳамда у икковидан кўп эркак ва аёлларни тарқатган Роббингиздан қўрқингиз! Яна ораларингиздаги савол-жавобларда ўртага номи солинадиган Аллоҳдан қўрқингиз ва қариндош-уругларингиз (билин ажралиб кетишдан қўрқингиз)! Албатта Аллоҳ устингизда кузатувчи бўлган зотдир» (Нисо: 1).

يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِذَا مَنَّا عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحُ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

«Эй мўминлар, Аллоҳдан қўрқинглар, тўғри сўзни сўзланглар! (Шунда Аллоҳ) ишларингизни ўнглар ва гуноҳларингизни мағфират қилас. Ким Аллоҳга ва Унинг пайғамбарига итоат этса, бас у улуғ баҳтга эришибди» (Аҳзоб: 70, 71).

Сўнг...

Дарҳақиқат, сўзларнинг рости – Аллоҳнинг Каломи, йўлларнинг яхшиси – Муҳаммад солаллоҳу алайҳи васалламнинг йўли, ишларнинг ёмони – (динда) янги пайдо қилингандар, (динда) янги пайдо қилингандар барча нарса бидъат, барча бидъат – залолат, барча залолат эса жаҳаннамга элтувчидир.¹

Дарҳақиқат, борлиқнинг Яратувчиси қўпгина кун ва ойлар орасидан баъзи кун ва ойларни танлади, ҳамда уларни қолганларидан олий қилас. Шунингдек, Аллоҳ таоло ўзининг ҳикмати билан баъзи ойларни «ҳаром» қилас.

¹ Бу хутбани «Ҳожат хутбаси» деб аталади. Бу хутбани ҳар бир ишни бошлашда ўқиши мумкин. Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи васалам саҳобаларга бу хутбани диний ишларида, у ишлар никоҳ, жума, маъруза ва бошқа бўлсин, сўзбоши қилиб ўқишилари мумкин эканини ўргатар эдилар. Бунинг аслини кўриш учун қўйидагиларга қаранг: «Сунан Ибн Можжа»: «Китабун Никах: Баб Хутбатун Никах», «Сунан ат-Термизий», «Сунан Аби Довуд», «Сунан ан-Насойй», Абу Яълонинг «Сунан»и, Байҳақийнинг «Сунан»и, Табаронийнинг «ал-Муъжам ал-Кабир» ва Имом Аҳмаднинг «ал-Муснад» китоблари. Бу хутбанинг бир қисми Имом Муслимнинг «Сахих»ида «Китабул-жумуаъ: бабу хутбатиҳи солаллоҳу алайҳи васаллам»да ривоят қилинган. Муфассал ўрганиш учун Шайх, аллома, муҳаддис Муҳаммад Носируддин Албонийнинг «Хутбатул Ҳожа» китобига мурожаат қилинсин.

 وَرَبُّكَ تَحْلُقُ مَا يَشَاءُ وَتَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ سُبْحَنَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

«Парвардигорингиз Ўзи хоҳлаган нарсани яратур ва (Ўзи хоҳлаган ишни) ихтиёр қилур. Улар учун ихтиёр йўқдир. Аллоҳ уларнинг ширкларидан пок ва юксакдир» (Қасас: 68).

Ўша «ҳаром» ойларнинг бири Ражаб ойидир. «Ҳаром» ойлар ҳақида Куръони Каримда айтилган:

إِنَّ عِدَّةَ الْشَّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ أَثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا

 أَرْبَعَةُ حُرُمٌ ذَلِكَ الَّذِينَ الْقَيْمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ

«Албатта, Аллоҳнинг наздида, ойларнинг саноғи Аллоҳ осмонлар ва ерни яратган кунида белгилаб қўйганидек, ўн икки ойдир. Улардан тўрти уруш ҳаром қилинган (ойлар)дир. Мана шу ҳақ диндир (яъни, ҳақ хукмдир). Бас, у ойларда (урушни ҳалол деб жангга кириб) ўзларингизга зулм қилмангиз!» (Тавба: 36).

Оятда зикр қилиб ўтилган тўрт ҳаром қилинган ой – бу Ражаб, Зулқаъда, Зулҳижжа ва Муҳаррамдир. Бу ҳақда Абу Бакра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган сахих ҳадисда зикр қилиб ўтилган. Пайғамбар алайҳиссолату вассалом дедилар: «Бир ишл ўн икки ойдир. Улардан тўрттаси ҳаром ойлардир. Учтаси пайдар-пай келувчи Зулқаъда, Зулҳижжа ва Муҳаррамдир ҳамда (қолган бири эса) Жумодо ва Шаъбоннинг орасидаги Музарнинг Ражабидир» (Бухорий, 4662; Муслим, 1679).

«Ҳаром» қилинган ойлар қолган ойлар орасида ўзига хос ўрин эгаллайди. Аллоҳ таоло айтади:

يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِيمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعْبَرَ اللَّهِ وَلَا الْشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا أَهْدَى وَلَا إِمَامُ الْبَيْتِ

 الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا

«Эй мўминлар, Аллоҳ буюрган удумларни бузишни, уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилишни, Аллоҳ йўлида ҳадя этилган ҳайвонларни ўлдиришни ва уларга осиб қўйилган ҳадялик белгиларини узуб ташлашни ҳамда Парвардигорларидан фазлу марҳамат ва ризолик тилаб Байтул-ҳаромни (Каъбани) мақсад қилиб кетаётган кишиларга қарши (жанг қилишни) ҳалол қилиб олмангиз!» (Моида: 2)

Яна Аллоҳ таоло айтади:

إِنَّ عِدَّةَ الْشَّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ أَثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا

 أَرْبَعَةُ حُرُمٌ ذَلِكَ الَّذِينَ الْقَيْمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ

«Албатта, Аллоҳнинг наздида, ойларнинг саноғи Аллоҳ осмонлар ва ерни яратган кунида белгилаб қўйганидек, ўн икки ойдир. Улардан тўрти уруш ҳаром қилинган (ойлар)дир. Мана шу ҳақ диндир (яъни, ҳақ хукмдир). Бас, у ойларда (урушни ҳалол деб жангга кириб) ўзларингизга зулм қилмангиз!» (Тавба: 36).

Ушбу ойлар икки сабабга кўра «ҳаром» деб ном олган:

1. Бу ойларда қуролли ҳаракатлар қилиш ҳаромдир, агар фақатгина душман ўзи урушни бошламаса.

2. Бу ойларда гуноҳ қилиш ҳаромлиги янада қаттиқроқ бўлади.

Ражаб ойида рўза тутишнинг ҳукми

Бу ойда рўза тутишга келсак, Ражаб ойида рўза тутишнинг ўзига хос хусусияти ёки фазилатига далолат қилувчи Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бирорта ҳам сахих ҳадис, у зотнинг саҳобаларидан бирорта ҳам сахих ривоят ворид бўлмаган. Баъзи мусулмонларнинг ушбу ойнинг маълум қунларини рўза тутиш учун хослаб, бу амалда фазилат бор деб таъкидлаши, шариатда бирорта ҳам асосга эга эмас. Ражаб ойининг ўзига хос хусусият ёки фазилатига далолат қилувчи барча ҳадислар ёки заиф, ёки (мавзу) тўқимадир. Бу ҳақда Ибн Таймия раҳимаҳуллоҳ айтиб ўтганлар («Маджмуъ ал-фатава», 25/290). Фақатгина Абу Довуд ривоят қилган ҳадисни ҳисобга олмаса: «Ҳаром ойларда рўза тут ва ифторлик қил» (Абу Довуд, 2428, шайх Албоний раҳимаҳуллоҳ ҳадисни заиф дедилар). Ушбу ҳадисни ҳасан деб ҳисоблайдиганлар учун эса унда (ҳадисда) Ражаб ойини ўз ичига оловчи ҳаром қилинган ойларда рўза тутиш мустаҳаб эканлигига кўрсатма бор. Ҳадисда Ражабни қолган ойлардан ажратишга ва уни ўзига хос фазилатига кўрсатма йўқ.

Ибн Ҳажар раҳимаҳуллоҳ дедилар: «Ражаб ойининг фазилати тўгрисида, бу ойда рўзанинг фазилатли эканлиги, ёки шу ойнинг баъзи қунларида рўза тутиши афзаллигига далолат қиласиган, ёки баъзи бир кечаларида маҳсус таҳажҷуд намозлари ўқилишига ҳужжат бўлишга арзийдиган сахих ҳадис келмаган. Бундай қатъий фикрга мендан аввал имом Абу Исмоил ал-Ҳаравий раҳматуллоҳи алайҳ келганлар. Шунингдек, бу фикр, сахих ровий силсиласига эга бўлган бошқа уламоларнинг фикридири... Ражабнинг фазилати, ёки ушбу ойда рўза тутишининг фазилати, ёки ушбу ойнинг маълум қунларида рўза тутишининг фазилатига далолат қилувчи ҳадисларга келсак, уларда ўша фазилат ва ўзига хос хусусиятлар аниқ, очиқ-оидин айтилган. Бироқ ўша барча ҳадисларни икки гуруҳга ажратиш мумкин: заиф ва мавзу» («Табиъин ал-аъжаб бима варада фазл Ражаб», 11). Кейин Ибн Ҳажар раҳимаҳуллоҳ ўз китобларида Ражаб ойи фазилати мавзусида ўн битта заиф ва йигирма битта мавзу ҳадисни жам қилдилар. Мисол тариқасида шу каби ҳадислардан бирини келтиришимиз мумкин: «Ражаб ойининг бошқа ойлардан устунлиги, Қуръоннинг бошқа сўзлардан устунлиги кабидир» (Мавзу ҳадис, бу ҳақида Ибн Ҳажар айтади. Ушбу ҳадисни Ибн ал-Жавзий ўзининг «Тўқима ҳадислар» номли китобида келтиради, 2/576-581).

Ражаб ва Шаъбон ойида тўлиқ рўза тутиш ҳақида

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан Ражаб ойида тўлиқ рўза тутганлари ҳақида бирорта ҳам сахих ҳадис ворид бўлмаган. Шунингдек, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан Шаъбон ойида тўлиқ рўза тутганлари ҳақида бирорта ҳам сахих ҳадис ворид бўлмаган. Бундан ташқари саҳобалардан бирорталари ушбу икки ойда тўлиқ рўза тутганлари бизга етиб келмаган. Сахих ҳадислардан шу нарса маълумки, пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Рамазон ойидагина тўлиқ рўза тутганлар. Сахих ҳадисда Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: «Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалам рўза тутсалар энди (бу ой охири-гача) рўзаларини очмас эканлар деб ўйлаб қолардик, рўза тутмай юрсалар энди тутмас эканлар деган ҳаёлга бораардик. Рамазондан бошқа бирор ойда тўлиқ рўза тутганларини билмайман, Шаъбон ойида эса бошқа ойлардан кўра кўп рўза тутганларини гувоҳи бўлганман» (Бухорий, 1969; Муслим, 1156 (175)).

Ражаб ойида Умра қилиш

Ражаб ойини Умра амалини бажариш учун хослаш, бу ойда қилинган Умрага қандайдир фазилатни доҳил қилиш мумкин эмас. Чунки Пайғамбар алайҳиссолату вассалом Ражаб

ойида Умра қилғанлари, ёки ушбу амалнинг фазилати ҳақида айтганлари саҳих далилларда ворид бўлмаган. Мужоҳид (тобииинлардан бири) деди: «Биз мўминларнинг онаси Оиша ўз ҳужраларида тишларини тозалайтганларини эшишиб қолдик ва Урева деди: «Эй онажон, эй мўминларнинг онаси, Абу Абдурраҳмон (Ибн Умар) нима деяётганини эшиитдингизми?» Улар сўрадилар: «Нима деяётган экан?» (Урева) деди: «Унинг айтишича Расулуллоҳ соллаллоҳу алаиҳи вассаллам тўрт марта Умра қилган эканлар, (шунингдек) – бир марта Ражабда». (Бунга) улар дедилар: «Абу Абдурраҳмонни Аллоҳ раҳматига олсин! (Пайгамбар соллаллоҳу алаиҳи вассаллам) усиз бирор марта Умра қилмадилар. Бироқ улар ҳеч қачон Ражабда Умра қилмаганлар!»» (Бухорий, 1776). Шунингдек Муҳаммад ибн Иброҳим раҳимахуллоҳ ўзларининг фатволарида айтадилар: «Ражаб ойининг баъзи кунларини Умра қилиши учун, ёки бошқа бирор ибодат турларини бажарии учун хослашга келсак, буларнинг барчasi Исломда ҳеч қандай асоси йўқдир. Бу ҳақда имом Абу Шома ўзларининг «Ал-Бидъа вал Ҳавадис» китобларида таъкидлаб ўтганлар. Уларнинг айтишиларича, бирор вақтни маълум ибодат турларини бажарии учун хослаш, агар у шариат томонидан хосланмаган бўлса, мумкин эмас. Чунки маълум бир вақтнинг бошқа бир вақтдан афзаллик тарафи йўқ, илло бунга шариат кўрсатмаси бўлса ва унга (вақтга) ўзига хос хусусиятларни дохил қилган бўлса бундан мустасно. Шунинг учун ҳам Ражаб ойини кўп сонли Умра қилиши учун хослашиликни уламолар танқид қилдилар. Ушбу ойда (Умра қилишида) бирор фазилат бор деб эътиқод қилмаган ҳолда ёки шунчаки сафари Ражаб ойига тўғри келиб қолган ҳолда Умра қилишига отланган кишига тўхтасак, бунда ҳеч қандай ножуялик йўқдир».

Рағойиб намози

Ушбу намоз Ражаб ойининг биринчи жума тунида ўқиладиган, баъзи лўттибозлар ўйлаб чиқарган намоздири.

Имом Нававий раҳимахуллоҳ деди: «Бу кўпгина танбехга лойиқ нарсалардан иборат бўлган ҳунук ва танбехга лойиқ бидъатдир. Ушбу бидъатни тарқ этиши ва уни бажарувчиларни танбех қилиши вожибдир» («Имом Нававий фатволари», 57-бет).

Аллома Ибн Таймия раҳимахуллоҳ деди: «Рагойиб намози – уламо-имомларнинг ижмосига кўра бидъатдир. Чунки бу намозни адo этиши на Расулуллоҳ соллаллоҳу алаиҳи вассаллам тарафидан, на у зотнинг халифалари томонидан буюрилган. Имом Молик, Шофиъий, Аҳмад, Абу Ҳанифа, Саврий, Авзоий, Лайс ва бошқа бирор дин имоми ушбу намозни ўқишини оқламади. Рагойиб намози ҳақида келтирилган ҳадис эса, барча муҳаддисларнинг ижмосига кўра ёлгондир» («Мажмуъ ал-фатава», 23/134).

Ибн Наххас раҳимахуллоҳ деди: «Бу (рагойиб намози) бидъатдир. Бу ҳақда келтирилган ҳадис эса, барча муҳаддисларнинг ижмосига кўра мавзудир (тўқиб чиқарилгандир)» («Танбих ал-Ғофилин», 496).

Аллома Тартуший ушбу бидъатнинг бошланишини изоҳлаб, деди: «Менга Абу Муҳаммад ал-Мақдисий хабар берди: «Ражаб ва Шаъбон ойида адo этиладиган рагойиб намози Байт ал-Мақдисда (Ақсо масжидида) умуман мавжуд бўлмаган. Илк бор уни бизда 448 (ҳижрий) йил ўйлаб топишди. Бу иш бизнинг Байт ал-Мақдисга Набилисдан, Ибн Абу Ҳамра исми билан танилган инсон келганда содир бўлди. У Қуръонни ажойиб тиловат қилиши билан ажralиб турар эди. Айни ўша Ақсо масжидида илк бор Шаъбоннинг ўртасида тунги намоз адo этди... Ражаб ойида адo этиладиган намозга келсак, уни илк бор бизнинг Байт ал-Мақдисда 480 (ҳижрий) йилдан сўнг адo этила бошлиди»» («Ал-ҳавадис вал бидъа», 103).

Шунингдек рағойиб намози хусусидаги ҳадис ҳақида ва у мавзу (тўқиб чиқарилган) эканлиги ҳақида Ибн ал-Жавзий, Абу ал-Хаттоб, Абу Шома, Ибн Ражаб, Абу ал-Фазл ибн Наср ва бошқалар ўзларининг асарларида зикр қилиб ўтганлар.

Исро ва Меърож кечасини нишонлаш

Ушбу маросим Ражаб ойининг йигирма еттинчи кечасида нишонланади, гарчи на ушбу кун (Исро ва Меърож) санаси ҳақида ва на уни нишонлаш шаръий эканлиги ҳақида бирорта ҳам саҳих маълумот бўлмаса ҳам. Шунингдек, тарихчилар орасида ушбу ҳодиса санаси хусусида катта ихтилоф мавжуд. Аллома Ибн Ражаб раҳимаҳуллоҳ бу ҳақда деди: «(Баъзи китобларда) келтирилишича, Ражаб ойида аҳамиятли ҳодисалар бўлиб ўтган экан. Бироқ бу борадаги бирорта маълумот саҳих эмас. Келтирилишича, гёёки Пайгамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ушбу ойининг биринчи кечасида тугилган эканлар, ёки у зот Ражаб ойининг йигирма еттинчи кечасида пайгамбар бўлган эканлар. Баъзиларнинг айтишича, бу воқеа йигирма бешинчи кун содир бўлган экан. Бироқ бу-ларнинг барчаси саҳих эмас» («Латоиф ал-Маъриф», 233).

Шайх Ибн Усаймин раҳимаҳуллоҳдан Ражаб ойининг йигирма еттинчи куни рӯза тутиш ва ушбу тунни бошқа тунлардан тунги намоз ўқиш билан хослашлик ҳақида сўрашди. Бунга улар жавоб бердилар: «Ражаб ойининг йигирма еттинчи куни рӯза тутиш ва ушбу тунни тунги намозлар учун хослашлик диндаги бидъатdir. Барча бидъат эса залолатdir» (Ибн Усаймин, «Мажмуъ ал-фатава», 20/440).

Бундан ташқари, баъзилар ушбу ойининг фазилатига ишонган ҳолда, қўшимча равища турли ибодатлар бажаришади: садақа бериш, қурбонлик қилиш ва ҳоказо. Бироқ, юқорида зикр қилиб ўтилганидек, биз ўзимиз учун маълум кунларни хослаб олишимиз ва у кунга маълум ибодатларни хослашимиз мумкин эмас ва бунга ҳаққимиз йўқ. Чунки биз мусулмонлар ибодат масаласида фақаттинг Аллоҳнинг Китоби ва Расули соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Суннатига қатъий эргашишимиз лозим. Агар бирор нарса ушбу икки асосга (Қуръон ва Суннатга) мувофиқ келмаса, инсон ушбу бидъатни яхши ёки ёмон мақсадда бажараётганидан қатъий назар, у рад қилинади. Чунки Аллоҳ таоло ўзининг динини бизга комил равища етказди ва бу комил диндир. Ислом қўшимчаларга ва қисқартиришларга муҳтож эмас. Аллоҳ таоло айтади:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَنْتُمْ عَلَيْكُمْ نَعْمَىٰ وَرَضِيَتُ لَكُمْ أَلَا سَلَمَ دِينًا

«Бугун сизларга динингизни комил қилдим, неъматимни бенуқсон, тўқис қилиб бердим ва сизлар учун (фақат) Исломни дин қилиб танладим» (Моида: 3).

Имом Бухорийнинг ҳадис тўпламларида ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Ким бизнинг бу ишишимизда (яъни динимизда) үндан бўлмаган нарсанни пайдо қилса, у рад (қилинади)» (Бухорий, 2697). Муслимда эса ривоят қилинишича: «Ким у тўғрида бизнинг амримиз бўлмаган бир ишини қилса, у рад этилади» (Муслим, 1718).

Кўпчиликда савол туғилиши мумкин: унда ҳаром қилинган Ражаб ойида нима қилиш мумкин?! Жавоб оддий: шу нарсани англаш керакки, ушбу ой ҳаром қилингандир. Шунинг учун ҳам гуноҳларни тарк қилиш ва солиҳ амалларни бажаришга жиддий киришмоқ керак. Аллоҳга тавба қилиш керак. Саҳих суннатда собит бўлган нафл рӯза тутиш орқали, Аллоҳ таолодан буюрилган ибодатларни бажаришга соғлик ва куч сўраш орқали Рамазон ойига тайёргарлик кўриш керак.

Аллоҳ таолодан фойдали илм, ихлос ва солиҳ амалларни сўраб қоламиз. Шояд Қиёмат куни муваффакиятга эришганлар сарасидан бўлсак! Омин.

Оламлар Парвардигори бўлган Аллоҳга ҳамду санолар бўлсин! Аллоҳ Муҳаммад пайғамбари мизга, Унинг оиласи, саҳобалари ва уларга ихлос билан эргашганларга салавоту саломлар йўлласин.